

HEIKKI KUJANSIVU

Mimesis – mistä mihin ja miten?

Mikä mimesis? Philippe Lacoue-Labarthen filosofinen teatteri. Toim. Ari Hirvonen & Susanna Lindberg. Tutkijaliitto, Helsinki 2009. 235 s.

Aikanaan Suomessakin vieraillut Philippe Lacoue-Labarthe on yksi kansainvälisesti tunnetuimmista ranskalaisista nykyfilosoifeista. Vuonna 2007 edesmenneen Lacoue-Labarthen ajattelu nousee fenomenologisesta ja hermeneuttisesta perinteestä ja kytkeytyy nykynimistä erityisesti Jacques Derridan ja Jean-Luc Nancyn ajatteluun. Jälkimmäisen kanssa hän myös julkaisi yhdessä. Suurimman osan akateemisesta urastaan Lacoue-Labarthe toimi Strasbourg (II) yliopistossa.

Mimesiksen ja mimeettisyyden ajattelijana Lacoue-Labarthe on aikansa merkittävimpiä. Mimesis ja mimeettisyys myös läpäisevät sekä aiheina että käytäntöinä koko Lacoue-Labarthen tuotannon, kuten Ari Hirvonen ja Susanna Lindberg toimittamansa hänen ajatteluun käsittelevän artikkelikokoelman johdannossa toteavat.

Kysymys kirjallisuuden ja filosofian suhteesta, joka on mimesiksen kannalta historiallisesti perustava, avaa ensimmäisen kahdesta Lacoue-Labarthen ehkä keskeisimmät artikkelit – molemmille kokoelmille alaotsikon antavaa artikkelia 'Typographie' (1975) lukuun ottamatta – sisältävästä kokoelmasta, *Le sujet de la philosophie* (1979). Siitä mimeettisyyteen liittyvä kysymyksenasettelu

laajenee muussa tuotannossa koskemaan esittämistä ja filosofiaa yleisesti ottaen.

Hirvosen ja Lindbergin kokoelma lähestyy Lacoue-Labarthen "filosofista teatteria" juuri näiden mimeettisyyteen liittyvien kysymysten kautta. Kokoelman otsikon kysymys – mikä mimesis? – viittaakin paitsi Lacoue-Labarthen ajattelua hallitsevaan käsitteeseen, myös kokoelman artikkeleihin, jotka eri tavoin selvittävät ja jatkavat Lacoue-Labarthen mimesiksen ajattelua.

Mimesiksen filosofinen teatteri

Mimesis on tunnetusti yksi länsimaista filosofiaa (negatiivisesti) perustavista käsitteistä. Käsitteen avulla Platon erotti filosofian runoudesta ja muista nykyään taiteiksi luettavista esittämisen tavoista. Vaikka termin täsmällinen alkuperä on – ja pysynee – hämärän peitossa, sen voi varmuudella sanoa liittyneen ainakin mimiikkaan, toisin sanoen, jäljittelevään esittämiseen. Jo Platonilla mimesis kuitenkin saa laajemman merkityksen ja liittyy taiteellisen esittämisen ohella esimerkiksi oppimiseen ja yhteisölliseen toimintaan yleisemminkin. Peilineuronien keksimisen myötä käsitteen nimeämä

suhde on viime aikoina voitu liittää myös ihmisen fysiologiaan.

Filosofiselta kannalta mimesiksessä on olennaisinta, että se nimeää *suhteen*, jossa on kyse esittämisestä tai näyttäytymisestä, johon sisältyy aina jonkinlaista toistoa. Suhdetta koskevana kysymys mimesiksestä, siitä mikä mimesis on, on aina kysymys siitä, mistä mihin – tai milloin – ja miten mimesis vaikuttaa ja toimii tai on. Myös Lacoue-Labarthen panos mimesiksen ajattelussa liittyy juuri käsitteen nimeämän suhteen rakenteen erittelyyn ja mimesiksen näkemiseen ontologisesti perustavana, eräänlaisena alkuperäisenä mimeemana, joka nimeää alkuperän suhteen, joka ei ole alkuperä (vaan aina jo toisto, toiston itsensä toisto).

Lacoue-Labarthen tärkeimpinä viitepisteinä mimesiksen ajattelussa toimivat muutamien runoilijoiden, erityisesti Hölderlinin ja Celanin, ohella Nietzsche, Freud (Lacan) ja Heidegger. Hirvosen ja Lindbergin toimittaman kokoelman kirjoittajat pureutuvat Lacoue-Labarthen ajatteluun pääasiassa näiden hänen filosofisen teatterinsa henkilöhaamojen sekä hänen heistä esittämiensä luentojen kautta. Kaikki artikkelit suhteuttavat Lacoue-Labarthen näkemyksiä jollain tavoin ajattelijoihin, joista ja joiden pohjalta myös hän kir-

joitti, ja toistavat näin hänen ajatteluaan kuvastavan mimeettisen eleen. Kokoelma koostuu suomalaisten (6) ja ulkomaisten (3) tutkijoiden artikkeleista, joista jälkimmäiset on kääntänyt Lindberg. Kaikilla kirjoittajilla tuntuu olevan jokin yhteys Helsingin tai Strasbourgin yliopistojen – tai molempien – filosofian/estetiikan oppiaineisiin ja he kaikki osaavat asiansa. Ainoastaan yhden artikkelin (Magun) kohdalla käsiteltyjen ajattelijoiden (L-L ja Adorno) suhteuttaminen lähtökohtiinsa ja filosofian kenttään, erityisesti saksalaiseen idealismiin, teki asiat ainakin allekirjoittaneelle epäselvemmiksi. Myöskään artikkelin tapa vertailla ajattelijoita ei ole lukijan kannalta paras mahdollinen. Toisaalta kyseinen artikkeli tuo kokoelmaan raikkautta nostaessaan esiin ajattelijan (Adorno), joka on käsitettä käyttäen esittänyt mimesiksestä oman näkemyksensä, mutta jota ei yleensä liitetä Lacoue-Labartheen, vaikka tämä jonkin verran hänestä kirjoittikin. Kaikki artikkelit myös käsittelevät mimesistä, jotkin (Sivenius, Chambon) tosin implisiit- tistemmin.

Filosofisen teatterin näyttämöllepanosta

Kokoelman artikkelit perustuvat eri konferensseissa pidettyihin esitelmiin, ja tämä näkyy kokoelmassa siten, että osa kirjoittajista on muokannut esitelmänsä tieteellisen artikkelin muotoon, kun taas osa artikkeleista muistuttaa enemmän esitelmän painettua versiota. Tällä ei tietenkään ole välttämättä tekemistä sanotun painoarvon tai kiinnostavuuden kanssa. Kokonaisuutena kokoelma rakentuu ja etenee hyvin. Sen aloittaa Lindbergin erittäin mielenkiintoinen pohdinta rytmistä tapana päästä ontotypologian tuolle puolen ja sen kaari päättyy rytmien tarkastelun reunalle tai vierelle Fabien Chambonin huomioissa äänen hahmosta tai hahmon (figuurin) äänestä. Näiden kahden pisteen välissä kokoelma kulkee Lacoue-Labartheen ja Heideggerin olemisen paljastavaa vetäytymistä koskevien näkemysten tarkastelun (Miika Luoto), traagisen

esityksen luonteen saksalaisesta idealismista Lacanin kautta Lacoue-Labartheen jäljittämisen (Hirvonen), Hölderlinin komparatiivisen logiikan ja Lacoue-Labartheen ajattelun suhteen luennan (Esa Kirkkopelto), draaman ekstiimiyden (Marita Tatari), Freudista ponnistavan teatterinautinnon ja ajatteluna ilmenevän teatterin pohdinnan (Sami Santanen), varhaisen Nietzscheen kuvakäsityksen analyysin (Hannu Sivenius) ja Lacoue-Labartheen ja Adornon mimesis-käsitysten vertailun (Artemy Magun) kautta. Kokoelma siis etenee rytmistä pääasiassa filosofian ja teatterin kautta ääneen.

Kysymyksenasetteluissa pidetään alusta loppuun yllä taiteen ja filosofian suhdetta ja mimesistä koskevat pohdinnat nousevat esiin lähinnä Lacoue-Labartheen ja muiden ajattelijoiden suhteuttamisesta. Sen sijaan mimesiksen poliittiset ulottuvuudet jäävät taka-alalle. Artikkelien ohella kokoelmaan sisältyy toimittajien esittelevä johdanto ja valikoitu bibliografia Lacoue-Labartheen tuotannosta ja häntä koskevasta tutkimuksesta. Teokseen olisi voinut sisällyttää myös kirjoittajien taustoja edes vähän selvittävän kirjoittajaluettelon.

Lacoue-Labartheen ajattelua esittelevänä ja kehittävänsä teoksena kokoelma on erinomainen. Sen artikkeleista tulevat hyvin esiin Lacoue-Labartheen mimesis-käsityksen keskeiset piirteet ja niiden pohjalta artikkeleissa myös esitetään mielenkiintoisia avauksia. Teos on merkittävä lisä kotimaiseen eurooppalaista nykyfilosofiaa käsittelevään kirjallisuuteen. Sellaisena sen artikkelit ovat olennaista luettavaa kaikille tuosta filosofiasta ja sen kotimaisista hahmotuksista kiinnostuneille.

Jo mainittujen asioiden ja tavanomaisten pikkuseikkojen – muutama painovirhe, pari epätarkkuutta käännöksissä ja joku epäselvä viittaus-suhde – lisäksi kokoelman artikkeleista ei suurempia ongelmia löydy. Artikkelikokoelma on kuitenkin aina kokoelma artikkeleita, joista kaikki eivät voi kiinnostaa tai miellyttää jokaista yhtä lailla. Tämä on pikemminkin artikkelikokoelman rikkaus kuin sen puute. Siinä esitettyjä näke-

myksiä ei voida useimmiten tyypistää yhden ja saman alaisuuteen. Sen sijaan sitä luonnehtii näkemysten – ja tyylienkin – moninaisuus, joka tekee kokonaisuuden huokoiseksi ja tässä huokoisuudessaan avoimeksi, uusia avauksia synnyttäväksi.

Artikkelikokoelmassa ei voi saada kaikkea eikä kaikki siinä voi puhutella samassa määrin, minkä seurauksena sen voi ajatella jättävän enemmän tilaa uusille kysymyksille ja kutsuvan jatkokehittelyihin. Itse olisin mielelläni lukenut enemmän Lacoue-Labartheen mimesis-käsityksen suhteesta ajattelijoihin, joihin hän ei aktiivisesti viittaa, esimerkiksi samoihin aikoihin, mutta hieman eri tyylillä, Ranskassa mimesistä teoretisoineeseen Paul Ricœurin. Tämänkaltaiset suhteuttamiset olisivat varmaan rikkoneet sen Lacoue-Labartheen itsensä mimeettisen – ja hermeneuttisen – eleen toiston, jota artikkelit nyt noudattavat, mutta olisivat uskoakseni samalla rikastaneet kokoelmaa tuomalla mukana toisenlaisen toiston.

Samalla tavoin olisi ollut mielenkiintoista lukea esimerkiksi siitä, miten mimeettisyys toimii Lacoue-Labartheen Hölderlinin Sofokles-käännösten ranskannoksissa ja mikä niiden mimeettisyyden suhde on näytelmäkirjallisuuden perinteeseen kuuluvan uudelleenkirjoittamisen – esimerkkeinä vaikka Jean Racinen *Faidra* (1677) ja Jean Anouilh'n *Antigone* (1942) – mimeettisyyteen, jota ne tavallaan käännöksinä myös toistavat.

*

Kuten toimittajat johdannossaan toteavat, mimesis pysyy ongelmana, koska siitä on vaikea saada kiinni. Ongelmana se pysyy tietenkin myös tämän kokoelman jälkeen. Kokoelma kuitenkin tarjoaa yhden otoksen siitä, mistä mihin ja miten mimesis käsitteenä ulottuu, missä se vaikuttaa ja miten se toimii. Sitä voi huoletta suositella kaikille asiasta kiinnostuneille.